

‘Voorbij de derde snede’, over de toekomst van het Diepenheimse landschap

‘tekens van het land als voedsel voor de ziel’ (Willem van Toorn)

De auto draait knerpend de oprit van Erve De Wezel op. Na bijna 15 jaar ben ik weer terug in Diepenheim. Ik verheug me op het weerzien. Vanaf 1993 heb ik me intensief verdiept in Diepenheim en omgeving in het kader van de tentoonstelling Diorama Diepenheim. Wat me van die periode vooral is bijgebleven is de schoonheid van het feodale Diepenheimse landschap rondom het stadje; de lanen, de luwte, de bossen, de beken, het gevoel van vertraging en de gastvrijheid. Kortom, voor je werk op vakantie zijn.

Vandaag, 13 oktober 2012, lijkt het niet anders. Voor het project Eét je Uitzicht stappen we al snel op de fiets om onze 4km² Diepenheims landschap te verkennen. Ik heb mezelf voorgenomen niet zozeer letterlijk te willen oogsten, maar, met de voeten in de eikels en paddenstoelen staand, vooral voedsel voor de geest mee naar huis te nemen. Het je verplaatsen in het landschap betekent voor mij dan ook niet alleen fietsen en wandelen. Het betekent ook het je verplaatsen in de bewoners door het gesprek aan te gaan, intensief te kijken door te schetsen, te ruiken, te voelen en daarmee al mijn zintuigen op scherp te zetten. Opgewekt ga ik op pad.

Ik besluit zuidwaarts te fietsen richting de snelstromende Schipbeek, langs het Pottengoor richting het Ravenhorsterveld naar het zuidwestelijke hoekpunt van mijn kwadrant. Vanuit de rijke ruimtelijke opbouw van het erf beland ik al snel in een tunnel van maïs ter weerszijden van de weg. Aan het eind van de tunnel zie ik licht. Licht dat wordt weerkaatst door de plassen tussen de eenzame stobben van pas geoogst maïs; een knekelveld van verloren illusies. Ik word er niet vrolijker op. Het Ravenhorsterveld is een ongenaakbaar en uitgemergeld landschap geworden. Wat is er met mijn Diepenheimse landschap gebeurd?

In vijftien jaar tijd heeft er een stille revolutie plaats gevonden in het landschap rondom Diepenheim. De maat en schaal van het lokale en regionale heeft plaats gemaakt voor mondiale wetmatigheden, met name op het vlak van agrarische bedrijfsvoering. Het resultaat is een totaal ander landschapsbeeld. Bij een groot aantal melkveehouderijen blijven de koeien jaarrond op stal. Uitgestrekte percelen maïs rondom het stadje vormen het veevoer. Weilanden zijn vooral bedoeld als productiematten van Engels raaigras, van kleur verschietend in twee tinten groen gedurende de drie snedes per jaar. Houtwallen verdwijnen om het oogsten te vergemakkelijken. De belevingswaarde en toekomstwaarde van het landschap rondom Diepenheim staat onder druk en daarmee de ruimtelijke kwaliteit.

Het productielandschap en het recreatieve landschap zijn uit elkaar gegroeid. Er ontstaat een groeiende discrepantie tussen consument (de burger, de recreant) en de producent (de agrariër). Termen als herkenbaarheid, oriëntatie en leesbaarheid komen in het geding, juist ook in de relatie tussen voedsel en landschap. Of zoals een aangesproken bewoner mij vertelde; 'Vroeger was het Diepenheimse landschap gerieflijker'.

Hoe met deze ontwikkeling om te gaan? Lokaal en globaal zijn in onze westerse maatschappij op tal van manieren met elkaar verweven geraakt. Daar hebben we plezier van en daar kunnen we last van hebben, zoals blijkt aan mijn stemming op een regenachtige zaterdagmiddag in Diepenheim. De boer kan ik het niet eens kwalijk nemen, die heeft vaak simpelweg niet de keuze om zich te onttrekken aan de mondiale marktwerking bij gebrek aan redelijke alternatieven. Maar juist in het Diepenheimse landschap lijken die alternatieven wel voorhanden.

In het gebied tussen Huize Warmelo en Huize Diepenheim vind ik de inspiratie. In plaats van een uitgemergeld en ontworteld landschap tref ik daar een vitaal en gezond landschap aan. Water dat traag stroomt door nieuwe meanders van de oude Boven-Regge, fraaie nieuwbouw op een eeuwenoud landgoed, aanplant van bomen, landbouwpercelen, lanen en bossen. Een landschap in balans, rekening houdend met de landschappelijke ondergrond en voortgekomen uit een specifieke Twentse mentaliteit hoe je met die ondergrond om kan gaan; het feodale landgoedmodel.

In het landgoedmodel komen verschillende karakteristieken bij elkaar die ook voor de toekomst waardevol kunnen zijn. Een belangrijke karakteristiek is bijvoorbeeld het evenwicht tussen nut en plezier. Het landgoed is een productie-eenheid, er moet nu eenmaal geld verdiend worden aan de bossen en landbouwgronden voor instandhouding en ontwikkeling, maar het landgoed biedt ook bewust ruimte om te genieten van dat landschap. Fiets- en wandelpaden ontsluiten de vaak uitgestrekte landgoederen, waarbij er sprake is van intensief gebruikte delen rondom de hoofdgebouwen en extensiever gebruikte delen op afstand die tevens een ecologische betekenis hebben.

Kunnen we met die kennis uit het verleden nadenken over een landgoed van de toekomst, het LANDGOED 2.0? Een nieuw verdienmodel voor het Diepenheimse landschap in zijn totaliteit met een gedifferentieerde economische invulling en ruimte voor boer, koe, burger én recreant. Een model dat ruimte biedt aan samenwerking, toegankelijkheid, gastvrijheid, aandacht en plezier. Mijn handen jeuken.

Het begint op te klaren. Ik fiets welgemoed terug naar Erve De Wezel.

Peter de Ruyter, landschapsarchitect
Haarlem, november 2012